

Sygn. akt I ACz 1862/16

POSTANOWIENIE

Dnia 3 listopada 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Jerzy Bess

po rozpoznaniu w dniu 3 listopada 2016 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowo-akcyjnej w M.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek zażalenia strony powodowej na zarządzenie Przewodniczącego posiedzenia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 8 czerwca 2016 roku, sygn. akt IX GC 555/15

postanawia:

1. na zasadzie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. zmienić postanowienie Sądu Rejonowego (...)wK. z dnia 29 maja 2015 roku, sygn. akt V GC 1289/15/S w ten sposób, że ustalić wartość przedmiotu sporu na kwotę 46.079 zł (czterdzieści sześć tysięcy siedemdziesiąt dziewięć złotych);
2. uchylić zaskarżone zarządzenie.

Sygn. akt I ACz 1862/16

UZASADNIENIE

Strona powodowa złożyła do Sądu Rejonowego (...)w K., Wydział V Gospodarczy pozew o ustalenie bezskuteczności czynności w postaci umowy sprzedaży nieruchomości z dnia 20 marca 2015 roku objętej aktem notarialnym sporządzonym przez notariusza P. M., rep (...), mocą której (...) sp. z o.o. nabyła od spółki (...) sp. z o.o. dwie nieruchomości objęte księgami wieczystymi (...) za łączną cenę 369.000,00 zł. Wskazała przy tym na przysługiwanie jej względem dłużnika P. K. i jego małżonki wierzytelności w kwocie 45.738,52 zł z odsetkami ustawowymi i kosztami procesu stwierdzonej nakazem zapłaty Sądu Rejonowego(...)wK., sygn. akt I Nc 10310/13/K. Dłużnik P. K. – jak podała strona powodowa - przeniósł prawo własności nieruchomości KW nr (...) jako aport na rzecz (...) sp. z o.o. S.K.A., co było pierwotną czynnością dokonaną przez niego, jaka doprowadziła do wyjścia tego składnika z jego majątku (umowa z 5 lutego 2014 r.). Z nieruchomości tej wyodrębniono nieruchomość objętą księgą (...), która została sprzedana osobie czwartej (spółce (...)), która następnie dokonała kwestionowanej w toku niniejszego postępowania czynności.

Pierwotnie strona powodowa określiła w treści pozwu wartość przedmiotu sporu w niniejszej sprawie jako 1.000 zł (dokonała opłaty 50 zł) czyli część należnej jej wierzytelności z nakazu, w związku z czym zarządzeniem z 7 maja 2015 roku Sąd Rejonowy (...)w K. wezwał ją do wskazania podstawy oznaczenia wysokości przedmiotu sporu w terminie dwutygodniowym pod rygorem sprawdzenia wartości przedmiotu sporu przez Sąd na podstawie art. 25 § 1 k.p.c.

Strona powodowa w odpowiedzi wskazała, iż ograniczyła wierzytelność przysługującą jej od dłużnika, której zaspokojenia dochodzi do kwoty 1.000 zł, i ta kwota winna stanowić podstawę oznaczenia wartości przedmiotu sporu.

Postanowieniem z 29 maja 2015 roku, sygn. akt V GC 1289/15/S, Sąd Rejonowy (...)w K. sprawdził z urzędu wartość przedmiotu sporu określoną przez stronę powodową na kwotę 1.000 zł i ustalił tę wartość na kwotę 369.000 zł, i w związku z tym na podstawie art. 17 pkt 4 k.p.c. przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Krakowie.

Strona powodowa złożyła pismo ze zmianą powództwa dochodząc uznania za bezskuteczną przedmiotowej umowy celem zaspokojenia całej wierzytelności stwierdzonej przedmiotowym nakazem w kwocie 40.995,55 zł z odsetkami ustawowymi od 17.07.2014 roku do dnia zapłaty.

Zarządzeniem z dnia 17 listopada 2015 roku strona powodowa została wezwana przez Sąd Okręgowy do uiszczenia brakującej opłaty od pozwu w kwocie 18.400 zł obliczonej od ustalonej wyżej na 369.000 zł wartości wps, na co złożyła wniosek o zwolnienie z tej opłaty. Nadto postanowieniem wydanym na rozprawie 30 grudnia 2015 rok Sąd Okręgowy ostatecznie ustalił wysokość wps na kwotę 369.000 zł i pozostawił w mocy wezwanie do uiszczenia opłaty 18 400 zł. Wniosek strony powodowej o zwolnienie został prawomocnie oddalony.

Zaskarżonym zarządzeniem Przewodniczący posiedzenia Sądu Okręgowego w Krakowie wezwał pełnomocnika strony powodowej do uiszczenia opłaty od pozwu w kwocie 18.400 zł w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania, pod rygorem jego zwrotu.

W uzasadnieniu przedmiotowego zarządzenia Przewodniczący, powołując się na treść art. 25 i 26 k.p.c., podał, że wobec powyższego, w zw. z postanowieniem Sądu Rejonowego (...)w K. z 29 maja 2015 roku wartość przedmiotu sporu została sprawdzona i ustalona przez ten sąd na kwotę 369.000 zł, co oznacza, że ustalona w powyższy sposób wartość przedmiotu sporu uległa utrwaleniu. Przewodniczący dodał, że w przypadku gdy sprawdzenie wps-u pociąga za sobą konieczność przekazania sprawy do sądu wyższego rzędu, tak jak w niniejszej sprawie, sąd wyższego rzędu nie jest związany tylko w zakresie postanowienia o przekazaniu (art. 200 § 2 k.p.c.) natomiast jest związany postanowieniem o sprawdzeniu i ustaleniu wartości przedmiotu sporu, chyba że po doręczeniu przez ten sąd pozwu strona pozwana we właściwym czasie podniesie stosowny zarzut. Wobec powyższego, w ocenie Przewodniczącego, należało wezwać stronę powodową do uiszczenia brakującej opłaty od pozwu w kwocie 18.400 zł (strona uiszczała jedynie 50 zł), pod rygorem zwrotu pozwu.

Przedmiotowe zarządzenie strona powodowa zaskarżyła zażaleniem, zarzucając mu błędne wskazanie wymiaru opłaty jako wyliczonej dla wartości przedmiotu sporu w kwocie 369.000 zł.

Na podstawie tak ujętego zarzutu strona powodowa wniosła o zmianę zaskarżonego zarządzenia poprzez wezwanie jej do zapłaty kwoty 205 złotych tytułem brakującej opłaty od pozwu. Podniosła też, że zaskarżenie postanowienia Sądu Rejonowego (...)w K. w przedmiocie ustalenia wartości przedmiotu sporu jest możliwe dopiero teraz, wobec niezaskarżalności postanowienia o przekazaniu sprawy sądowi wyższego rzędu.

W uzasadnieniu zażalenia strona powodowa wskazała, że jej zdaniem wartość przedmiotu sporu w niniejszej sprawie to 46.093,60 zł, co odpowiada sumie wierzytelności strony powodowej względem dłużnika oraz odsetek ustawowych od tej wierzytelności za okres poprzedzający wniesienie pozwu. W ocenie strony powodowej, w sprawie w której przedmiotem powództwa jest roszczenie przewidziane w art. 527 k.c., dla oznaczenia wartości przedmiotu sporu miarodajne są dwie wartości – albo wartość tego, co na skutek zaskarżonej czynności z majątku dłużnika wyszło lub do niego nie weszło, albo wysokość wierzytelności zaskarżającego wierzyciela – w zależności od tego, która z tych wielkości jest niższa. Żaląca wskazała, że wobec tego brakująca opłata od pozwu do kwota 205 zł – podkreślając, że uiszczała już opłatę od pozwu w łącznej kwocie 2.100 zł (50 zł przy pozwie, 2.050 zł przy zażaleniu z dnia 17 marca 2016 roku). Strona powodowa podała również, iż jej zdaniem art. 26 k.p.c. nie stoi na przeszkodzie ponownemu sprawdzeniu wartości przedmiotu sporu przez sąd odwoławczy, bowiem pismem z dnia 22 czerwca 2016 roku doszło do dopuszczalnej zmiany powództwa.

W piśmie z dnia 22 czerwca 2016 roku strona powodowa wskazała, że zmienia powództwo w ten sposób, że dochodzi uznania za bezskuteczną umowy, o której mowa w pozwie, celem zaspokojenia wierzytelności stwierdzonej nakazem

zapłaty wydanym dnia 4 grudnia 2013 roku przez Sąd Rejonowy (...)w K.do sygn. akt I Nc 10310/138/K w kwocie 46.093,60 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 28 października 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz dalszymi ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o jego odrzucenie, względnie o oddalenie w całości, oraz o zasądzenie na jej rzecz od strony powodowej kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 25 § 1 k.p.c., sąd może na posiedzeniu niejawnym sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie. Stosownie zaś do art. 26 k.p.c., po ustaleniu w myśl artykułu poprzedzającego, wartość przedmiotu sporu nie podlega ponownemu badaniu w dalszym toku postępowania. W świetle art. 26 k.p.c. nie można do postanowień określających nową wartość przedmiotu sporu stosować art. 359 k.p.c. (według którego postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy, chociażby były zaskarżone, a nawet prawomocne). Do ustalenia wartości przedmiotu sporu przez sąd może dojść tylko raz, w wyniku działań sądu podjętych z urzędu lub na zarzut pozwanego. Ustalenie to jest ostateczne, nie ulega zaskarżeniu. Nie ulega kwestii, że jeżeli sprawdzenie wartości przedmiotu sporu nie doprowadziło do przekazania sprawy innemu sądowi właściwemu rzeczowo, ani też do obowiązku uzupełnienia przez powoda opłaty, to wyłączona jest również kontrola tego postanowienia na podstawie art. 380 k.p.c., zgodnie z którym sąd drugiej instancji na wniosek strony rozpoznaje również te postanowienia sądu I instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

W doktrynie i orzecznictwie funkcjonuje pogląd, że również sąd, któremu sprawa została przekazana w wyniku sprawdzenia wartości przedmiotu sporu, jest związany ustaleniem tej wartości i nie może ponownie jej sprawdzać. Zgodnie z tym poglądem nie będzie więc miał zastosowania w tej sytuacji art. 200 § 2 k.p.c. stanowiący, że sąd wyższego rzędu, któremu sprawa została przekazana, nie jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy przez sąd niższego rzędu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2007 roku, sygn. akt III CZ 57/07, LEX nr 621777).

Z poglądem powyższym Sąd Apelacyjny nie zgadza się. Niedopuszczalność zastosowania przepisu art. 200 § 2 k.p.c. prowadziłaby bowiem do sytuacji, w której sąd okręgowy nie mógłby uznać się za niewłaściwy z tego powodu, że przy ustalaniu wartości przedmiotu sporu sąd rejonowy przekazujący sprawę popełnił błąd. Jak zaś zasadnie wskazuje J. R. (w: K. Piasecki, A. Marciniak [red.]: Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366, uwagi do art. 26 k.p.c., Legalis/el.), jeśli Kodeks postępowania cywilnego przez sprawdzenie wartości przedmiotu sporu rozumie sprawdzenie stanu faktycznego, to związanie, o jakim mowa w art. 26 k.p.c., nie znajdzie zastosowania w przypadkach, gdy sąd I instancji przy jej ustalaniu naruszy tylko przepisy prawa procesowego wskazujące sposób obliczania tej wartości. Kontrola stosowania przepisów prawa procesowego do ustalonego stanu faktycznego jest pożądana w dalszym toku sprawy, a taką – w braku ustawowego zakazu – będzie prowadził sąd drugiej instancji na podstawie umocowania zawartego w art. 380 k.p.c. Dając sądowi okręgowemu możliwość badania do czasu wydania wyroku swej niewłaściwości rzeczowej i miejscowej wyłącznej, ustawodawca zapobiega uprawomocnieniu się postanowienia o przekazaniu mu sprawy do czasu rozpoznania apelacji od wydanego przez ten sąd wyroku (art. 363 § 2 k.p.c.). Tym samym poprzez art. 380 k.p.c. ustawodawca pozwala poddać rozpoznaniu sądu drugiej instancji także uchybienia przez sąd rejonowy przepisom o właściwości, które zostały utrwalone w postaci wydanego przez ten sąd postanowienia o przekazaniu sprawy do rozpoznania sądowi wyższego rzędu.

Należy nadto zwrócić uwagę na wnioski wynikające z wykładni systemowej oraz założenia o racjonalności ustawodawcy. Przepisy prawa należy interpretować w sposób pozwalający na unikanie sprzeczności między nimi (zwłaszcza, gdy umiejscowione są w ramach jednego aktu prawnego) i, tym samym, zachowanie wewnętrznej spójności całego systemu prawa. W tym kontekście należy za punkt wyjścia przyjąć spostrzeżenie, że wysokość opłaty

stosunkowej od pozwu pozostaje w ścisłej zależności od wartości przedmiotu sporu. Stąd bezpośrednio wypływa wniosek, że skoro racjonalny ustawodawca przyznał stronom postępowania sądowego możliwość kwestionowania wysokości opłaty od pozwu w drodze zażalenia na wezwanie do jej uiszczenia, to treść art. 26 k.p.c. nie może stać na przeszkodzie realizacji przez stronę tego uprawnienia. Innymi słowy, art. 26 k.p.c. musi być tak interpretowany, by jego zastosowanie nie prowadziło do faktycznego pozbawienia strony możliwości kwestionowania wysokości opłaty stosunkowej od pozwu, ustalonej w oparciu o wartość przedmiotu sporu, niezależnie od trybu jej ustalenia. Tym samym, literalna wykładnia art. 26 k.p.c., prowadząca do sprzeczności z przepisem art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. wymaga skorygowania. Wobec tego stwierdzić należy, że ograniczenie wynikające z art. 26 k.p.c. swym zakresem nie obejmuje tych sytuacji, w których strona, realizując uprawnienia wynikające wprost z innego przepisu prawa (w tym wypadku art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.), kwestionuje wysokość opłaty stosunkowej od pozwu powołując się na błędnie ustaloną wartość przedmiotu sporu.

Powyższe wnioskowanie bynajmniej nie prowadzi do wniosku, że strona w dowolnej chwili może kwestionować wcześniej ustaloną w myśl art. 25 § 1 k.p.c. wartość przedmiotu sporu, powołując się na uprawnienie do zaskarżenia wezwania do uiszczenia opłaty np. od apelacji. Należy zauważyć, że w sprawach o prawa majątkowe oznaczenie wartości przedmiotu sporu stanowi obligatoryjny element pozwu. Co do zasady ustalenie wartości przedmiotu sporu jest więc ściśle związane z chwilą wniesienia pozwu, a do wyjątków należą sytuacje, jej weryfikacja następuje w czasie późniejszym, przy czym i tu występują daleko idące ograniczenia. Wynika to jasno z treści art. 25 § 2 k.p.c., który stanowi, że po doręczeniu pozwu sprawdzenie wartości przedmiotu sporu nastąpić może wyłącznie na zarzut pozwanego zgłoszony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. W tym miejscu należy stwierdzić, że bezpośrednio po wpłynięciu pozwu do sądu jest on poddawany kontroli pod względem formalnym. Kontrola ta obejmuje między innymi sprawdzenie, czy w pozwie wskazana została wartość przedmiotu sporu i czy pozew został prawidłowo opłacony. Konsekwencją stwierdzenia uchybienia obowiązkowi uiszczenia opłaty od pozwu jest wezwanie powoda do jego usunięcia. Można więc wyodrębnić w każdym postępowaniu sądowym etap kontroli pozwu pod względem formalnym przez sąd i usuwania ewentualnych braków w tym zakresie przez stronę powodową. W ramach tego właśnie etapu konieczna jest elastyczna wykładnia art. 26 k.p.c. w taki sposób, by powód nie został pozbawiony możliwości korzystania z uprawnienia do zaskarżenia wysokości opłaty stosunkowej od pozwu. Dopiero z chwilą zakończenia tego etapu, za który uznać należy doręczenie pozwu (po uzupełnieniu wszelkich braków formalnych), droga do sprawdzenia wartości przedmiotu sporu zostaje – za wyjątkiem sytuacji, o której mowa w art. 25 § 2 k.p.c. - zamknięta.

Problem ustalania wartości przedmiotu sporu w sprawach ze skargi pauliańskiej jest w orzecznictwie różnie rozstrzygany, w tej kwestii zaś przewijają się w nim dwa poglądy. Zgodnie z pierwszym z nich, w sprawie dotyczącej skargi pauliańskiej wartość przedmiotu sporu powinna być określona jako kwota równa wierzytelności powoda, która ma być chroniona skargą (tak przykładowo Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 stycznia 2007 roku, sygn. akt IV CZ 105/06, LEX nr 258555). Zgodnie natomiast z drugim – z którym Sąd Apelacyjny się zgadza - w sprawie o roszczenie przewidziane w art. 527 k.c. dla oznaczenia wartości przedmiotu sporu miarodajne są dwie wartości: albo wartość tego, co na skutek zaskarżonej czynności z majątku dłużnika wyszło lub do niego nie weszło, albo wysokość wierzytelności wraz z zaległymi należnościami ubocznymi za czas poprzedzający wniesienie pozwu w zależności od tego, która z tych wielkości jest niższa - powód bowiem nie uzyska przecież z egzekucji przeniesionych składników majątkowych kwoty większej niż ich rzeczywista wartość (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 maja 2008 roku, sygn. akt II CZ 25/08, LEX nr 420391, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w postanowieniu z dnia 24 sierpnia 2012 roku, sygn. akt I ACz 471/12, LEX nr 1216355). Innymi słowy wartość przedmiotu sporu nie może przekraczać wartości tego, co skutkiem zaskarżonej czynności wyszło z majątku dłużnika (lub do niego nie weszło), przy czym najwyższą jej granicę stanowi wysokość wierzytelności wierzyciela (podobnie M. Sychowicz, komentarz do art. 531 kc w: J. Gudowski [red.] Kodeks cywilny. Komentarz. Księga trzecia. Zobowiązania, Lex/el.). Nie można zaś przyjąć – jak, zdaje się, zrobił to Sąd Rejonowy (...)w K., że wartość przedmiotu sporu w sprawie ze skargi pauliańskiej równa się w każdym wypadku wartości składnika majątkowego, który na skutek zaskarżonej czynności wyszedł z majątku dłużnika, mogłoby to bowiem prowadzić do sytuacji, w której powód zmuszony jest ponieść opłatę sądową od pozwu w wysokości zbliżonej do przysługującej mu względem dłużnika wierzytelności, której ochronie ma służyć skarga oparta na art. 527 k.c.

W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny, na skutek zawartego w zażaleniu wniosku o rozpoznanie postanowienia Sądu Rejonowego (...)w K.z dnia 29 maja 2015 roku, na zasadzie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego (...)w K.z dnia 29 maja 2015 roku, sygn. akt V GC 1289/15/S w ten sposób, że ustalił wartość przedmiotu sporu na kwotę 46.079 zł, to jest kwotę równą sumie przysługującej stronie powodowej wierzytelności oraz odsetek ustawowych od dnia 17 lipca 2014 roku (które, wbrew twierdzeniom strony powodowej, wynoszą dla wskazanego przez nią okresu 5.083,45 zł).

W odniesieniu natomiast do zaskarżonego zarządzenia w przedmiocie wezwania do uzupełnienia opłaty, Sąd Apelacyjny zdecydował o jego uchyleniu, na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. Zauważyć bowiem należy, że w dalszym toku postępowania Sąd Okręgowy winien stwierdzić swą niewłaściwość (art. 17 pkt 4 k.p.c.). Co do zasady zaś Przewodniczący w pierwszej kolejności winien ustalić, czy sąd, do którego sprawa wpłynęła, jest właściwy miejscowo i rzeczowo do jej rozpoznania, a jeżeli stwierdzi, na podstawie treści samego pozwu, że sprawa winna być przekazana innemu sądowi, to nie przeprowadza kontroli spełnienia warunków formalnych pozwu, jak również nie zajmuje się kwestią braków fiskalnych. Tym samym to rzeczą właściwego Sądu Rejonowego będzie wezwanie strony powodowej do uzupełnienia braku fiskalnego pozwu spółki (...), to jest wezwanie strony powodowej do uiszczenia brakującej opłaty w kwocie 204 zł (opłata sądowa od pozwu przy ustalonej przez Sąd Apelacyjny wartości przedmiotu sporu wynosi 2.304 zł, strona powodowa uiszczała zaś do tej pory na jej poczet łącznie kwotę 2.100 zł, k. 46, 486).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie przytoczonych przepisów, Sąd Apelacyjny postanowił jak na wstępie.